

vis kunde komparationen mellan olika evangelikala rörelser i Sverige ha fördjupats än mer, men då hade denna redan omfångsrika avhandling blivit ännu större.

Lunds universitet

EVA HELEN ULVROS

Pernilla Jonsson & Silke Neunsinger, *Gendered Money: Financial Organization in Women's Movements, 1880–1933* (New York & Oxford: Berghahn Books 2012). 260 s.

Forskning om den organiserade kvinnorörelsen har framför allt rört enskilda reformer, idéer och idéutveckling, därför är det mycket välkommet med en volym som diskuterar kvinnoorganisationernas ekonomiska villkor. Vilka resurser fanns tillgängliga för den tidiga liberala och socialdemokratiska kvinnorörelsen och hur användes de? Dessa frågor diskuteras i en bok av ekonomhistorikerna Pernilla Jonsson och Silke Neunsinger.

Fredrika Bremer Förbundet (FBF) grundades 1884 och det är perioden från 1880 till 1925 som undersöks. Sveriges Socialdemokratiska Kvinnoförbund (SSKF) grundades 1920, men hade föregångare sedan 1906 och den period som undersöks sträcker sig från 1906 till 1933. FBF organiserade kvinnor från över- och medelklassen och SSKF kvinnor från arbetarklassen. Dessutom görs några utblickar vad gäller kvinnoorganisationer i första hand i Kanada, Storbritannien och Tyskland.

Författarna utgår från teorier om sociala rörelser och resursmobilisering, varav de sistnämnda betonar att resurser är avgörande för att mobilisera och hålla igång en organisation – inte bara mängden resurser är av betydelse utan också hur de används. Källmaterialet består framför allt av verksamhetsberättelser inkluderande kassörens rapport, protokoll, huvudböcker och räkenskapsböcker, men också bland annat brev och officiell korrespondens.

Inledningsvis utgjordes FBFs inkomster främst av medlemsavgifter, senare kom donationer och statsbidrag att dominera. De socialdemokratiska kvinnornas inkomster bestod däremot nästan uteslutande av bidrag från arbetarrörelsen innan SSKF bildades, då inkomsterna från organisationens egen tidskrift *Morgonbris* blev viktigast.

Inkomsterna användes till att finansiera respektive organisations tidskrifter, till lokaler, löner och, särskilt bland de socialdemokratiska kvinnorna, i början till möten och resor. Intressant i det sammanhanget är att man ansåg det vara viktigt att de som lade ned stort arbete i organisationerna skulle ha betalt för detta. Också intressant är att organisationerna blev Stockholms-

centrerade när man inte hade råd att betala resekostnader. Viktigt är att författarna visar på att inte endast inkomsternas storlek är av betydelse, utan att pengars ursprung kan medföra restriktioner för vad de kan användas till. De visar tydligt att detta hade avgörande praktisk betydelse för föreningarnas ekonomi och oberoende.

Båda organisationerna hade politiskt erfarna kvinnor med i styrelserna och de hade också tillgång till experter genom sina nätverk i liberala kretsar respektive i arbetarrörelsen. Särskilt i början utgjorde män ofta deras viktigaste allierade i riksdagen, i partipolitiken, i pressen och vid ekonomiska svårigheter. Samarbetet med män kunde delvis kompensera för kvinnors brist på fullt medborgarskap, men det innebar samtidigt att deras självbestämmande och oberoende begränsades. Det förekom också samarbete kvinnoorganisationer emellan, ofta på FBFs initiativ.

Det är glädjande att det nu finns en volym som ingående diskuterar kvinnoorganisationernas ekonomiska villkor. Insamlandet av data gällande inkomster och utgifter har sannolikt inneburit en betydande arbetsinsats och är en prestation i sig. Men brister i presentationen gör tyvärr att man som läsare känner sig osäker på vad som gäller. Författarna borde för det första ha definierat de olika typerna av inkomster och utgifter, och för det andra borde de använt samma begrepp i figurer, tabeller och text. Så är inte fallet. Detta innebär att det är oklart om "Bureau and office" i figur 2.1 är detsamma som "Bureau" i tabell 2.1, om "Journal and publications" är detsamma som "Printing & press", och så vidare. I texten diskuteras inte heller alla typer av inkomster – särskilt nyfiken blir man på vad för slags inkomster "Bureau and office" kan tänkas generera. Vidare diskuteras i texten "Fundraising Sales" och "Lotteries", men någon sådan inkomstkategori finns inte i den figur eller i de tabeller som presenterar inkomsterna. Som läsare undrar man om detta kan vara en förklaring till att summan av de olika inkomstslagen i figur 2.1 inte överensstämmer med "Total incomes" i tabell 2.1 och 7.1. Dessa exempel gäller FBFs inkomster, men motsvarande problem förekommer även när det gäller FBFs utgifter, SSKFs inkomster och utgifter och samma uppgifter för kvinnor i arbetarpartiet i Storbritannien. Eftersom diskrepansen mellan uppgifterna i figurerna och tabellerna är genomgående väcker det självklart frågan om jag missat något väsentligt, men vad det i så fall är har jag inte lyckats fastställa trots flera omläsningar och rådfrågning av kollegor.

Därtill kommer att publikationen ger intryck av att ha släppts till tryck för tidigt, innan en ordentlig redaktörsinsats och korrekturläsning genomförts. Ett exempel är tabell 7.1 där Sverige saknas i tabellrubriken och källan uppges vara tabell 3.1, figur 6.10, 6.11 och 6.12, men någon tabell eller några figurer med dessa nummer finns inte i boken. Det uppges också i texten (s. 221), med hänvisning till tabell 7.1, att i motsats till i andra länder var

andelen donationer låg i de svenska kvinnoorganisationerna de första decennierna. Tabellen visar dock att SSKFs inkomster 1907 till 98 procent bestod av donationer, vilket sannolikt beror på att man här till skillnad från på andra ställen, definierat bidrag från partiet som donation. Det står också (s. 218) att de svenska socialdemokratiska kvinnornas inkomster var av samma storleksordning som de brittiska kvinnornas 1907, vilket inte stämmer med uppgifterna i tabellen.

Boken fyller en kunskapslucka och är av stor betydelse genom att den tydligt visar att kvinnorörelser behöver ekonomiska resurser för att sprida sina idéer och bedriva kampen för kvinnors juridiska, ekonomiska och politiska rättigheter. Författarna har som nämnts använt ett rikt källmaterial och lagt ner betydande arbetsinsatser på att sammanställa data om inkomster och utgifter. Boken skulle kunna stimulera och inspirera andra att studera hur senare tiders kvinnoorganisationer och i olika länder har lyckats få inkomster och hur de hanterat dessa inom rådande sociala normer. Men dessvärre ger boken överlag intryck av för stor brådska och bristande noggrannhet. Möjligen pekar detta på ett symptomatiskt problem i dagens akademi, för mycket press på att publicera och för lite resurser i publiceringsprocessen.

Stockholms universitet

ANITA NYBERG

Per Bolin, *Between National and Academic Agendas: Ethnic Politics and National Disciplines at the University of Latvia, 1919–1940* (Huddinge: Södertörns högskola 2012). 347 s.

Enligt denna bok ska den tongivande lettiske historieprofessorn Augusts Tentelis år 1937 ha sagt att en nations historia förstås "bättre och mer djupsinnigt" av en av samma nation (s. 276). Särskilt när det gäller små länder med små inhemska språk – där de baltiska länderna utgör ett typiskt exempel – är det väldigt sällan att forskare utifrån lyckas skaffa sig den kulturella kompetensen som krävs för att skriva något som bidrar med ny kunskap och insikter för både utländska och inhemska läsare. I baltiska sammanhang präglas icke-baltiska författares texter, medvetet eller inte, ofta av schabloner hämtade från källor i mera lättillgängliga språk som tyska eller ryska.

Det var med dessa grubblerier i åtanke att jag började läsa Per Bolins senaste monografi om Lettlands universitet (*Latvijas Universitāte*, LU) under mellankrigstiden. Men min skepsis visade sig vara obefogad; Bolin har lyckats skriva en mångfacetterad, välargumenterad analys av de politiska